

Den Haag

Subsidieregeling Duurzaamheid door Haagse wijken

Ervaringen van initiatiefnemers en deelnemers in 2016 en 2017

“ Je wordt meer uitgedaagd wanneer anderen ook bewust leven, je legt de lat tekens wat hoger voor jezelf. En je ontmoet ontzettend veel mensen die op hun beurt geïnspireerd raken door jou en dat maakt het zo levendig en anders, elke keer. Je leert altijd wat “ (reactie deelnemer)

November 2017
GreenWish - Ineke van Zanten

GreenWish
Ruimte voor
duurzaam initiatief

Inhoud

1 Inleiding	3
2 Resultaten van de enquête	4
2.1 Bijdrage van de projecten aan duurzaamheid	4
2.2 De olievlekwerking	5
2.3 Impact op duurzaam gedrag	6
2.4 Inspiratie voor een eigen duurzaam project	7
3 Waardering en suggesties voor de subsidieregeling	8
4 Conclusies	9
Infographic: "Impact Duurzaamheid door Haagse Wijken subsidieregeling"	10
Bijlage 1 Projecten met reactie op enquête aanvrager	11

1 Inleiding

De subsidieregeling "Duurzaamheid door Haagse wijken" heeft al verschillende vormen gehad en initiatiefnemers gekend. Het biedt een vloer voor initiatieven die nog ontplooid, ontwikkeld en uitgevoerd moeten worden. Het gaat over duurzaamheid, maar hoe kunnen we dat in ons eigen leefgebied een plek geven? Hoe ziet het er uit? Vanuit alle hoeken van de stad komen hier ideeën samen over duurzaamheid in de eigen buurt. Het zijn projecten over duurzame energie, minder gebruik van fossiele brandstoffen, opslag van CO₂, schone lucht, elektrisch vervoer, hergebruiken van afval, groene daken, natuurspeeltuinen en bovenal om samen met de buurt of de vereniging de boel aan te pakken en levendig te houden voor nu en voor later.

Dit is het verslag van de project aanvragen uit 2016 en deels 2017. Ieder afgerond project werd in 2017 gevraagd zelf een enquête in te vullen over het project en ook hun deelnemers te vragen dit te doen. Hier zijn 268 reacties van deelnemers op gekomen uit 45 projecten. Zeer inspirerend en positief. In 2018 willen we deze trend graag voortzetten en we staan open voor vernieuwing. We hopen met dit verslag te laten zien wat we samen al bereikt hebben, wat dat met ons doet, en wat er allemaal mogelijk is.

Op naar een duurzame toekomst vanuit de wijken en samen voor de hele stad!

2 Resultaten van de enquête

Via de twee vragenlijsten deden de respondenten uitspraken over:

Bijdrage aan duurzaamheid door de projecten
(aanvragers en deelnemers);

De olievlekwerking (alleen aanvragers):

- organisaties met wie ze samenwerkten
- aantallen mensen dat meedeed aan hun project

Verandering in gedrag (alleen deelnemers)

Suggesties voor de subsidieregeling (alleen aanvragers).

2.1 Bijdrage van de projecten aan duurzaamheid

Deze vraag is beantwoord door zowel deelnemers als aanvragers. Zowel bij de aanvragers, als de deelnemers scoorden sociale duurzaamheid verreweg het hoogst (zie tabel hieronder). Dat betekent dat de projecten die ondersteund zijn met een duurzaamheidssubsidie een sterk positieve impact hebben op participatie en daarmee op sociale duurzaamheid! Dat is een belangrijk gegeven.

“Zeeheldentuin heeft echt tot verbinding geleid in de buurt. Daarnaast is het een prachtige gelegenheid geworden voor mensen om te moestuinen en jonge kinderen (zoals die van mezelf) te laten zien waar groenten/fruit vandaan komen.” (reactie deelnemer)

“Ik woon nu 7 jaar hier. Ik kwam hier tijdelijk maar vond de buurt zo leuk dat ik besloot er te blijven. Dankzij het ‘woonpark’ heb ik veel mensen van verschillende achtergronden en culturen leren kennen. Ik ga nu ook regelmatig met vrienden uit andere buurten, die nooit naar het Stationsbuurt kwamen omdat het ‘gevaarlijk’ was, in plaats van bij mij thuis lekker in de Huygenspark zitten.” (reactie deelnemer)

“Een groot bedrijf was bereid het dak (om niet) ter beschikking te stellen aan ons – de leden van de coöperatie – om zonnepanelen te plaatsen voor het opwekken van duurzame energie op basis van de Regeling Verlaagd Tarief. Deze panelen werden geplaatst door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dat betekent tijdelijk meer werk” (reactie deelnemer)

“Dit is belangrijk! Dit soort projecten vergroot de sociale cohesie. Dat is een baken van licht in een polariserend en populistisch landschap dat heel erg duister dreigt te worden (reactie deelnemer).

Omdat de aanvragen verschillen in karakter (van zonnepanelen, tot groen in de wijk, tot circulaire economie etc.) hangt de inhoudelijk genoemde impact af van het type project. De aanvragers schatten de impact iets positiever in dan de deelnemers, maar de antwoorden komen verder goed overeen.

“Het project Groen Hofzicht heeft een prachtig resultaat opgeleverd, 539 panelen die in 15 jaar tijd gaan zorgen voor 1.100 Mw duurzame energie en 953 ton minder CO2-uitstoot” (reactie deelnemer)

Impact op duurzaamheid van de projecten	Percentage aanvragers (n=45)	Percentage deelnemers (n=268)
Mensen worden zich meer bewust van duurzaamheid	89%	80%
Mensen leren elkaar beter kennen in de wijk	87%	74%
Meer groen in de wijk	58%	57%
Vermindert CO2	53%	41%
Circulaire economie (hergebruik van materialen)	49%	40%
Verbetering van de luchtkwaliteit	49%	34%
Het verbetert de gezondheid	49%	50%
Mensen leren bewuster met voedsel om te gaan	38%	43%
Het zorgt voor meer werk (arbeidsparticipatie)	36%	27%

2.2 De olievlekwerking

“ Ik inspireer anderen voor vergelijkbare projecten: Hagenezen en Hagenaars, bezoekers, studenten” (reactie deelnemer)

Via de projecten die –soms geheel, soms deels- zijn gefinancierd zijn veel anderen bereikt. Er is samengewerkt, mensen hebben actief meegedaan en er waren bezoekers van de activiteiten.

2.2.1 Samenwerking met andere organisaties

Van de aanvragers werkte 91% samen met een of meerdere organisaties en bedrijven in Den Haag. In sommige gevallen zelfs met meer dan 20 verschillende partners. Dat betekent dat de regeling niet alleen een impact heeft op duurzaamheid, maar ook op verbinding en dat de projecten samenwerking binnen de stad stimuleren. In het kader staat een impressie van de organisaties waarmee is en wordt samengewerkt. Onder de aanvragers is (mede door de bijeenkomsten en masterclasses die de gemeente heeft georganiseerd), een community ontstaan van duurzame doeners in Den Haag. Zij zoeken elkaar ook op, en werken –waar mogelijk en handig- samen.

Er is samengewerkt met....

Groenregie, Allure tuinen Hanenberg tuincentrum, De Groene vraagbaak, Van Duuren Bosbeheer, Motus, de Compostbakkers, Groene Regentes, Buurtenergie Statenkwartier, Duurzaam Den Haag, Haagse Hogeschool, Inbo, Miles Projects, ZKD ondernemersvereniging, Gemeente Den Haag, Nederland Schoon, Grondstofjutters, Parnassia, Middin, Fonds 1818, Sesamacademie, Intern institute of civic havks, bewonersorganisaties, Alliander, Music and movement, Wijkcentrum Bouwlust, Vluchtelingenwerk, Bieb Leyweg, Bewonerscommissie 3S, Pep Den Haag, VvE Balie, Wijkberaad Mariahoeve, Voor Welzijn, de batmobile, TrashUrhunt, Groende daken Den Haag, Solar Skelter, Groene Regentes, Lekker Nassuh, Buzzy Chain, SVV Gilde Plus, Vestia, Stichting MOOI, Wijkplatform Morgenstond, De Fruitmotor, Green2live, Kunstpost Mariahoeve, stichting Haagse scholen, basisschool het Volle Leven, Voedselbank, Beach Resort Kijkduin, Integraal Kind Centrum, Spiegelschool, Max Veldhuis school, Albert Heijn Laan van Meerdervoort, Zeeheldentheater
.....en met nog veel meer mensen en organisaties

2.2.2 Bereik van de projecten onder bewoners

Via de projecten werden andere mensen bereikt: mensen die actief meededen bij de organisatie, die als vrijwilliger actief waren of bezoekers van evenementen. Het grootste deel van de projecten bereikte tussen de 11 en 50 mensen. Zes aanvragers gaven aan meer dan 100 mensen bereikt te hebben; in twee gevallen zelfs ongeveer 1.000 mensen.

Een schatting van het totaal aantal betrokken mensen in 45 projecten bedraagt tussen de 4.500 en 5.200 mensen. Deze mensen werden vooral bereikt via een eigen website van het project, Facebook en persberichten. Daarnaast is en wordt heel veel 'mond tot mond' geworven, via huisbezoeken, voorlichtingsavonden in de wijk, het uitdelen van flyers etc. Dit zijn manieren die de sociale cohesie in buurten en wijken sterk ten goede komen.

2.2.3 Op welke manier waren deelnemers actief in de projecten

De mensen die de deelnemersenquête hebben beantwoord (n=268) vroegen we hoe ze betrokken waren bij de projecten. Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan actief te hebben meegedaan aan een of meer activiteiten en 20 % heeft via de zijlijn wat gedaan (zie kader). Ongeveer 35% was betrokken bij de organisatie en 33% heeft het project bezocht.

Deelnemers zijn en waren actief betrokken als vrijwilliger voor....

Onderhoud van tuintjes, timmerwerkzaamheden, voorlichting geven, maken van film opnamen, grafisch ontwerper, standhouder, als dj verzorgen van muziek, administratie, promotor van elektrische deelauto, dagelijks koffiedik ophalen voor hergebruik, helpen bij klussen, aanleveren van kleding voor hergebruik, coöperatie-lid, adviseur

.....en op nog veel andere manieren

2.3 Impact op duurzaam gedrag

Van de deelnemers geeft 80% aan dat de projecten bijdragen aan meer bewustwording over duurzaamheid. Bewustwording gaat vooraf aan gedragsverandering. De deelnemers werd daarnaast gevraagd of ze zelf méér rekening houden met duurzaamheid door hun deelname aan het project. Het merendeel van de respondenten (59%) geeft aan dat zij nu inderdaad meer duurzame keuzes maken dan voor deelname. Via een keuzelijst gaven deze respondenten aan op welke manier zij dat doen (zie tabel hieronder). Van de respondenten hield 37% al rekening met duurzaamheid bij het maken van keuzes. Slechts weinigen zeggen het niet te weten (3%) of beantwoordden de vraag negatief (2%).

" Ik voel me sterker verbonden met mijn wijk en kies vaker de lokale ondernemers voor mijn boodschappen" (reactie deelnemer)

" Dit heeft een aantal keuzes voor mijn nieuwe huis beïnvloed: meer zonnepanelen, meer duurzame producten uitkiezen" (reactie deelnemer)

" Ik heb besloten zelf ook zonnepanelen te plaatsen op ons huis" (reactie deelnemer)

“ Ik zorg voor meer groen in mijn eigen omgeving” (reactie deelnemer)

“ Deed ik al, maar je wordt meer uitgedaagd wanneer er anderen ook bewust leven, je legt de lat tekens wat hoger voor jezelf. En je ontmoet ontzettend veel mensen die op hun beurt geïnspireerd raken door jou en dat maakt het zo levendig en anders, elke keer. Je leert altijd wat ” (reactie deelnemer)

Duurzame keuzes van deelnemers na deelname aan het project	Percentage
Ik koop minder in plastic verpakte spullen	45%
Ik koop meer biologische voedsel	44%
Ik eet meer lokaal voedsel	43%
Ik let meer op mijn energie verbruik	40%
Ik deel meer spullen	38%
Ik gooi minder voedsel weg	37%
Ik ga vaker op de fiets	36%
Ik kies voor een duurzaam energie bedrijf	29%
Ik eet minder vlees	27%
Ik ga vaker met het openbaar vervoer	17%
Ik wek mijn energie (deels) zelf op	14%
Ik gebruik vaker een deelauto	11%
Ik doe alle hier genoemde dingen	8%
Ik reis minder	6%
Ik gebruik een elektrische auto	5%

2.4 Inspiratie voor een eigen duurzaam project

Deelname aan een van de duurzame projecten werkt inspirerend; 22% van de deelnemers zou zelf ook wel een eigen duurzaam project willen starten in de wijk, en 46% denkt er over na, maar weet het nog niet. Inspiratie is er!

Ideeën van deelnemers voor nieuwe duurzame projecten, ik zou wel...

Een natuurspeeltuin willen starten met anderen, een project beginnen rondom kleine huis-, tuin- en keukenoplossingen, project doen rondom recycle en afvalscheiding, Urban farming op daken in Den Haag realiseren, het maken van een duurzaam ontmoetingsplein voor jong en oud in de wijk, het verduurzamen van sportclubs in onze wijk, gezamenlijke moestuintjes willen realiseren, educatieve speurtochten in de wijk willen houden, iets willen doen om gezonde voeding te promoten, kleine windmolens in coöperatief verband willen plaatsen en exploiteren

.....En als je doorvraagt leeft er vast nog veel meer!

3 Waardering en suggesties voor de subsidieregeling

De aanvragers waardeerden de subsidieregeling zeer. Meerdere respondenten spraken hun dank uit.

“ Het is een hele fijne subsidie om echt van start te gaan als stichting en een prachtig project neer te zetten, met en voor de buurt” (reactie aanvrager)

“ De subsidie is een steun in de rug om zaken tot stand te brengen die anders moeilijk lukken of lang duren” (reactie aanvrager)

In de loop der jaren zijn er diverse verbeteringen aangebracht binnen de regeling, waardoor aanvragen en organisatie soepeler konden verlopen. Dit is volgens meerdere respondenten een positieve ontwikkeling. Er werden nog een aantal suggesties genoemd om de regeling te verbeteren.

- Pleidooi om de begrotingsposten minder specifiek te maken. In de praktijk werken deze lastig. Dit betreft zowel het aantal, gelabelde posten, als waaraan het geld mag worden besteed.
- Duurzaamheid binnen de regeling definiëren;
- Meer helderheid vooraf, over wat je moet indienen (bijvoorbeeld offertes van derden) en hoe het afronden gaat. Een aantal mensen geeft aan, dat er wel meer verantwoording gevraagd zou mogen worden;
- De mogelijkheid bieden om meer dan 1 keer jaar een bedrag aan te vragen;
- Werk (samen) met een soort loket, dat helpt bij de uitvoer en eventueel opschaling van de projecten;
- Maak een platform voor initiatieven, om elkaar te vinden en te versterken.

4 Conclusies

De subsidieregeling Duurzaamheid door Haagse wijken is succesvol. Er is een aantoonbare impact op duurzaamheid in Den Haag.

- De impact op sociale cohesie, participatie en verbinding is groot. Er ontstaan nieuwe contacten, meer verbinding, een groter gevoel van veiligheid, participatie en werkgelegenheid. Dit is een prachtig bijeffect van de regeling.
- Er is een duidelijke positieve impact op milieudoelstellingen van de gemeente op meerdere fronten. Van duurzame energie-opwekken en besparen, tot het tegengaan van hittestress in de stad, een betere luchtkwaliteit, meer stedelijke biodiversiteit tot bewuster omgaan met spullen en voedsel. Mensen werken hier actief aan, op hun eigen manier, en nemen daarin andere mensen mee.
- Er gaat een olievlekwerking uit van de regeling. Er is samengewerkt met tientallen Haagse bedrijven en organisaties. Dat past in deze tijd, waarin grenzen tussen organisaties en mensen "vervagen".
- Er worden veel mensen bereikt die anders buiten het zicht van de gemeentelijke organisatie zouden blijven. Nieuwe doelgroepen, waarvan deelname aan het project ook leidt tot actief duurzamere keuzes in hun gedrag.
- De projecten die (deels) gefinancierd zijn met de subsidieregeling werken inspirerend. Alleen al onder de respondenten van de deelnemers enquête geeft 22% aan wel een eigen project te willen starten. Dat zijn al ruim 50 mensen! En dan is er nog een grote groep dat die dat misschien overweegt. Er staat een groot potentieel aan nieuwe initiatiefrijke, duurzame doeners klaar.

De subsidie regeling wordt zeer gewaardeerd; door de aanvragers, maar ook door de deelnemers aan de diverse projecten. Er is een warm pleidooi om door te gaan met deze regeling, ook na 2018. Er wordt door de aanvragers graag, en actief, meegedacht over de toekomst van de regeling. Een aantal gedachten over een verbetering staan opgesomd in hoofdstuk 3.

Duurzaamheid door Haagse Wijken

Impact subsidieregeling 2016 - 2017

45

projecten hebben gereageerd
op de aanvragersenquête

268

deelnemers aan
deze 45 projecten vulden
de deelnemersenquête in

Impact van projecten op duurzaamheid volgens de deelnemers

Mensen worden zich meer
bewust van duurzaamheid

80%

Vermindert CO2

51%

Circulaire economie
(hergebruik van materialen)

40%

Mensen leren elkaar
beter kennen in de wijk

74%

Het verbetert de
gezondheid

50%

Verbetering van
de luchtkwaliteit

34%

Meer groen in de wijk

57%

Mensen leren bewuster met
voedsel om te gaan

43%

Het zorgt voor meer
werk (arbeidsparticipatie)

27%

In **91%** van de projecten
werd samengewerkt met
andere organisaties

Bereik 45 projecten circa
5000 mensen

Top 8 duurzame keuzes van deelnemers na deelname aan project

1. Koopt minder plastic verpakt **45%**
2. Koopt meer biologisch voedsel **44%**
3. Eet meer lokaal **43%**
4. Let meer op energieverbruik **40%**
5. Deelt meer spullen **38%**
6. Gooit minder voedsel weg **37%**
7. Gaat vaker op de fiets **36%**
8. Kiest voor een duurzaam energiebedrijf **29%**

Inspiratie onder deelnemers

22%
is geïnspireerd om
eigen project op te zetten

46%
denkt er
over na

Bijlage 1 Projecten met reactie op enquête aanvragers

1e duurzame Oud Katholieke Parochie Den Haag
1e klimaatneutrale hockeyclub Klein Zwitserland
Bewoners Platform Groene Daken Den Haag
Bij Priester
Biotopolis
Buzz side
Daktuin Elisabeth Brugsmaflat 'groene Elisabeth'
De Buurtman
De Groene Regentes - Elektrische Deelauto
Debatmobiel
Duurzaam met de wijk
Duurzaam Strandfestival
Duurzaamheid zichtbaar maken in het Benoordenhout
Duurzaamheid Nijkamphoeve
E Voudig
Ecomarkt
Educatief groen dak op Museon
Emma's Duurzame Markt
Footprint Festival
Gerth van Wijkschool
Groen Hofzicht
Groen schoolplein Gerth van Wijkschool
Groene MOOOF
Grondigevlinders 1
Grondigevlinders 2
Haagse Oogst 2016
Hernieuwbare warmte Ypenburg
KLM gebouw duurzaam vooruit
Langebeesten energiek
Moerwijk Als Merk
Ontwikkeling groen schoolplein Scheveningen
Plein Publiek Placemaking Spaarneplein
Pluk Den Haag
Spinozahof
TrashUre Hunt
Tuin van Venen
Uitvindershof
Verduurzaming clubhuis "Chalet Ockenburgh"
Villa de Verademing
Warmteproject vruchtenbuurt
Werkgroep Duurzaam Mariahoeve
Woonpark de Stationsbuurt
Zeeheldentuin
Zon Aanbiddende Zeehelden
Zonnepanelen delen - Loosduinen